

STORTINGET

Representantforslag 266 S

(2020–2021)

fra stortingsrepresentant Per Espen Stoknes

Dokument 8:266 S (2020–2021)

Representantforslag fra stortingsrepresentant Per Espen Stoknes om at Norge skal bli en global leder i klimaomstilling

Til Stortinget

Bakgrunn

FNs generalsekretær António Guterres sa i en skarp og fortvilet tale 2. desember 2020:

«Humanity is waging war on nature. This is suicidal.»

Han beskrev den desperate situasjonen verden befinner seg i, og tryglet verdens land om effektiv og omgående handling for å stoppe klima- og naturkrisen:

«Uten kraftfulle tiltak går vi mot en oppvarming på 3-5 grader i dette århundre og klimakatastrofe.»

Talen kom på toppen av en lang rekke vitenskapelige rapporter og advarsler som er kommet over lang tid. Bare noen få land har begynt å ta dette innover seg.

Miljøministrene i Danmark og Costa Rica skrev i desember i fjor en felles kronikk der de forteller at begge land har satt en sluttdato for olje- og gassvirksomhet og stoppet tildeling av nye områder for oljeleting. For å nå målene i Parisavtalen, oppfordrer de andre land til å gjøre det samme. New Zealand, Frankrike, Irland og Portugal har alle vedtatt moratorium eller stans i tildeling av nye områder til olje- og gassvirksomhet.

Nylig ble Norge karakterisert som klimahyklere av CNN fordi landet tjener store penger på fossil energi, mens Norge forsøker å framstå som et foregangsland i

miljø- og klimaarbeidet, uten å bry seg med hvor det fossile drivstoffet landet produserer blir forbrent. Dette på tross av at det utgjør en stor forskjell i det norske klimaregnskapet om man regner med CO₂ fra olje og gass som Norge eksporterer. I 2017 slapp Norge ut 53 millioner tonn CO₂. Utslippene fra oljen og gassen landet eksporterte var nesten ni ganger større – 470 millioner tonn CO₂ (UN Emission Gap Report, referert av CNN).

Forslagsstiller mener Norge, i tråd med landets klimaansvar, må skjerpe klimamålene og gjennomføre en planmessig, kontrollert og gradvis omstilling bort fra petroleumsvirksomhet innen 2035. Utfasing skal skje parallelt med at man ivaretar sysselsetting, bidrar til omskolering av oljearbeidere og skaper innovasjon og nye arbeidsplasser, i samråd med myndigheter, organisasjoner, arbeidstakere, forsknings- og kunnskapsmiljøer og industri. Dette forslaget legger fram rammene for en helhetlig politikk for en slik omstilling.

80 pst. klimakutt innen 2030 og 95 pst. innen 2035

Det er nå over 5 år siden Parisavtalen ble vedtatt. Ifølge Climate Action Tracker er verden på vei opp mot 3 graders global oppvarming. Verden har somlet bort 5 år på å ikke vedta en god nok klimapolitikk som bidrar til å oppfylle ambisjonene i avtalen. Det er snart bare teoretisk mulig å nå 1,5-gradersmålet. Hvis dette målet ikke skal glippe, og hvis man skal unngå svært farlige klimaendringer, må noen land vise at rask omstilling er mulig.

Norge er i en unik posisjon til å gå foran, som en global stor oljeprodusent og med et stort omstillingspotensial i form av tilgang på naturressurser og kapital, åpen og fleksibel økonomi, sterk velferdsstat, demokratisk styresett og en høyt utdannet og produktiv befolkning. Forslagsstiller mener dette vil bidra til å bringe den

internasjonale klimasituasjonen et steg videre i en helt avgjørende tid for verdens fremtid.

At en gruppe av land som går foran, skaper press og demonstrerer nye muligheter, har støtte i statsvitenskapelig forskning. For eksempel oppsummerer Nordisk råd i en rapport om klimapolitikk (Climate Policies in the Nordics – Nordic Economic Policy Review 2019):

«This literature argues that it would be promising to start off with a small group of ‘enthusiastic’ countries that set ambitious targets and then try to entice ‘reluctant’ countries.»

Det foreslås i artikkelen at de nordiske landene og ambisiøse EU-land tar et slikt initiativ.

Et eksempel på at en slik koalisjon har gitt resultater er de internasjonale forhandlingene om et nytt globalt rammeverk for natur. Frankrike og Costa Rica har tatt initiativ til en høyambisjonskoalisjon for 30 pst. vern av hav- og landområder innen 2030. Denne har nå fått tilslutning fra 56 land.

Land det kan være aktuelt for Norge å invitere med i en slik koalisjon, er for eksempel Danmark, Sverige og Frankrike. Danmark har et klimamål på 70 pst. kutt innen 2030, har sagt nei til videre leting etter olje og gass og skal fase ut oljevirkosomheten innen 2050. Sverige skal kutte klimagassutslippene med 63 pst. innen 2030. Frankrike har stanset all oljeleting og har satt 2040 som sluttdato for all oljevirkosomhet.

Norge har, sammen med nesten alle land i verden, forpliktet seg gjennom Parisavtalen til å kutte i utslippene av klimagasser. Målet i Parisavtalen er å holde økningen i den globale gjennomsnittstemperaturen godt under 2 grader sammenlignet med førindustrielt nivå, og arbeide for å begrense temperaturøkningen til 1,5 grader. Norge har meldt inn en forpliktelse under Parisavtalen om å redusere utslippene av klimagasser med minst 50 pst., og opp mot 55 pst., innen 2030 sammenlignet med 1990.

Problemet med Norges mål er at det legger opp til at temperaturen først øker til et høyere nivå, før den deretter skal reduseres til målet ved hjelp av store negative utslipp. For eksempel ved å forsterke naturlige prosesser som øker opptaket av karbon i hav, skog, jord og mineraler. Mest sentralt står skogplanting og bioenergi med karbonfangst og -lagring. I klartekst betyr det at alt man slipper ut mer enn det som er utenfor karbonbudsjettet til 1,5 eller 2-gradersmålet, må hentes ut igjen av atmosfæren.

Dette er problematisk av flere grunner. Det er for det første svært usikkert om det er mulig å gjennomføre så store negative utslipp som trengs. Videre advarer Klimapanelet selv om at dette med stor sannsynlighet vil skape dyptgripende utfordringer for blant annet menneskelige bosetninger, matproduksjon, karbonlagring, biologisk mangfold og andre økosystemtjenester. I

tillegg til at det er vesentlig mindre risikofyllt, er det også langt billigere å forhindre utslipp i første omgang, enn å senere måtte bruke det som i dag er svært energikrevende og dyr teknologi for å suge utslippene ut av atmosfæren igjen.

I lys av det, og på grunn av manglende kutt de siste årene, er det nødvendig å oppjustere det norske klimamålet. De andre hovedproblemene med Klimaplan for 2021–2030, i tillegg til at ambisjonen er for svak, er at den ikke omhandler kvotepliktig sektor, og at den er lite forpliktende.

Forslagsstiller mener derfor at Norges klimamål bør skjerpes til et nytt mål om å redusere utslippene av klimagasser fra norsk territorium med 80 pst. innen 2030 og 95 pst. innen 2035 i forhold til 1990-nivå, og at det skal legges fram en forpliktende plan gjeldende fra 1. januar 2022 for å redusere utslippene av klimagasser i tråd med dette.

For å gjøre dette forpliktende skal også klimaloven skjerpes ved å inkludere krav om nasjonale klimabudsjetter og tilhørende handlingsplaner, og gjøre dette som en del av statsbudsjettet fra 2022. Klimaloven skal i tillegg utvides slik at kommunene og fylkeskommunene blir forpliktet til å styre etter klimaplaner og klimabudsjetter minst i tråd med Parisavtalen.

Oljekommisjon og utfasing av oljevirkosomheten innen 2035

Verden har allerede funnet mer olje og gass enn det som er mulig å produsere innenfor karbonbudsjettet for 1,5 graders oppvarming. Skal man nå klimamålene, må derfor noen land gå foran og avstå fra å utvinne kjente petroleumsreserver. Som nevnt har Danmark og flere andre land nå sagt seg villige til å la sin olje ligge. Norge bør følge etter disse landene. Norge har et enormt historisk klimaansvar som eksportør av olje og gass gjennom mange år. Inntektene landet har tjent på eksporten gjør Norge også til den store oljeprodusenten med best økonomiske forutsetninger til å fase ut produksjonen.

Gjennom 40 år har norsk oljevirkosomhet ført til at mer enn 14 milliarder tonn CO₂ har blitt pumpet opp i verdens atmosfære, noe som tilsvarer 300 år med norske utslipp. SSB har vist at Norges oljepolitikk har direkte effekt på de globale CO₂-utslippene. Deres studie av norsk olje- og gassproduksjons effekter på globale CO₂-utslipp viser at for hver prosent nedgang i norsk oljeproduksjon faller globale CO₂-utslipp med om lag 1 million tonn. Det er et faktum at olje og gass som blir liggende urørt i bakken, ikke bidrar til menneskeskapte klimændringer. Det er Stortingets ansvar å sørge for at dette faktum legges til grunn i petroleumspolitikken.

Et karbonbudsjett for 1,5 grader global oppvarming tilsier at man har under 15 år på seg til å kutte CO₂-utslippene ned mot null. Forslagsstiller vil derfor fase ut

olje- og gassvirksomheten i løpet av 14 år – altså innen 2035.

Utfasing av olje- og gassvirksomheten er i Norges egeninteresse. Finansielle hensyn tilsier at landet bør unngå ytterligere investeringer i felt som er dyre i produksjon og som det er fare for at aldri blir lønnsomme og fordi norsk petroleumsvirksomhet opererer i svært sårbare og verdifulle havområder. Økonomisk litteratur peker på at det er land som evner rask strukturell omstilling i kombinasjon med høye investeringer i blant annet utdanning og med høy institusjonell kvalitet som har størst sannsynlighet for å lykkes med å gjøre grønn omstilling til grønn vekst. En vellykket omstilling krever altså at man raskt flytter investeringene fra fossil energi til grønne næringer.

En SSB-rapport fra 2020 viser at den langsiktige økonomiske effekten av en kraftig innstramning av oljepolitikken vil være beskjeden, selv uten at innstramningen kombineres med en offensiv politikk for vekst i grønne næringer. Det bør den. Slik kan også utfasingen kombineres med fortsatt høy sysselsetting og aktivitet i Norge.

Sentralt i den grønne vekstpolitikken står en satsing på nullutslippsløsninger på sokkelen, for eksempel knyttet til havvind og karbonfangst og -lagring. I tillegg mener forslagsstiller at Norge skal satse på omfattende programmer for omskolering og kompetanseoverføring, og føre en aktiv næringspolitikk som utvikler industri innenfor eksempel havvind, batteriteknologi, hydrogen, maritim sektor, bionæringer, karbonfangst og -lagring, energieffektivisering og kraftsystemer. Ifølge økonomisk litteratur krever dette en rask og vellykket grønn omstilling, politisk satsing og tydelige langsiktige målsettinger.

Forslagsstiller mener det er uheldig at Norge per i dag har et langt lavere ambisjonsnivå og en langt mindre konkretisert eksportstrategi enn nabolandene, både generelt og innen fornybar energi spesielt. For eksempel Danmark og Storbritannia har svært konkrete og ambisiøse målsettinger for grønn eksportrettet vekst.

Forslagsstiller mener Norge trenger en tilsvarende langsiktig og målrettet politikk for vekst i grønne eksportnæringer, med overordnet mål om å øke eksporten fra andre sektorer enn petroleum med 50 pst. innen 2030, samtidig som miljøavtrykket fra produksjonen reduseres til et minimum. Forslagsstiller vil som en del av dette øke Norges fornybarmål for energiforbruk til 90 pst. innen 2030 og sette mål om at Norge innen 2030 skal ha solstrøm med samlet effekt på 5 GW og minst 30 GW samlet effekt vindkraft til havs på norsk sokkel. Forslagsstiller mener at dette må legges til grunn for Stortingets behandling av den varslede energiressurmeldingen våren 2021. Sammen med omfattende ressurs- og energieffektivisering vil dette også bidra til å skape levedyktige grønne arbeidsplasser.

Utfasingen av olje- og gassvirksomheten skal skje på en måte som sikrer stabilitet og økonomisk trygghet for alle de som jobber i oljen, og for regioner og lokalsamfunn der olje er viktig i dag. Målet er å omstille flest mulig av dagens petroleumsarbeidsplasser til trygge, grønne arbeidsplasser som leverer bærekraftige produkter og tjenester. For å gjennomføre dette foreslår forslagsstiller derfor å sette ned en bredt sammensatt oljekommisjon, etter modell fra den tyske kullkommisjonen.

Forslagsstiller mener at en norsk oljekommisjon skal bestå av myndigheter, arbeidstakerorganisasjoner og næringsliv som samarbeider om en plan for å opprettholde sysselsetting og skape nye jobber samtidig som oljevirkosomheten fases ut. Kommisjonen skal utrede og foreslå arbeidslivs-, kompetanse- og næringspolitikk som:

- omstiller flest mulig av dagens petroleumsarbeidsplasser til trygge, grønne arbeidsplasser som leverer bærekraftige produkter og tjenester.
- stimulerer til teknologi- og kompetanseoverføring fra olje- og gassindustrien til andre næringer, både innen selskaper i omstilling og mellom selskaper.
- gir aktiv støtte til etterutdanning og omskolering av oljearbeidere og der det er behov for de som jobber innenfor andre næringer knyttet opp mot oljesektoren.
- gir støttepakker for omstilling og næringsutvikling til regioner og næringer som berøres av utfasingen av oljesektoren.
- endrer petroleumspolitikken i tråd med plan om utfasing som stimulerer olje- og gasselskapene til omstilling.
- reduserer statens deltagelse på norsk sokkel, slik at statens eksponering mot nye olje- og gassinvesteringer og feltavviklingskostnader minimeres.
- endrer nærings-, skatte- og avgiftspolitikken for norsk sokkel slik at det blir mindre attraktivt å eie og investere i norsk olje- og gassproduksjon og statens eksponering i olje- og gass minimeres, samtidig som det gjøres gunstigere og mindre risikofyllt å investere i bærekraftig energi- og næringsutvikling på norsk sokkel.

Forslag

På denne bakgrunn fremmes følgende

for s l a g:

1. Stortinget ber regjeringen skjerpe Norges klimamål for å redusere utslippene av klimagasser fra norsk territorium med 80 prosent innen 2030 sammenlignet med 1990-nivå, og legge fram en forpliktende plan gjeldende fra 1. januar 2022 for å redusere utslippene av klimagasser i tråd med dette.

2. Stortinget ber regjeringen legge fram et forslag som skjerper klimaloven ved å inkludere krav om nasjonale klimabudsjetter og tilhørende handlingsplaner, og gjøre dette som del av statsbudsjettet fra 2022. Forslaget skal også utvide klimaloven slik at kommunene og fylkeskommunene skal styre etter klimaplaner og klimabudsjetter minst i tråd med Parisavtalen.
3. Stortinget ber regjeringen gjennomføre en gradvis, forutsigbar og planmessig utfasing av petroleumsvirksomheten innen 2035.
4. Stortinget ber regjeringen etablere en oljekommisjon der myndigheter, arbeidstakerorganisasjoner, forsknings- og kunnskapsmiljøer og næringsliv samarbeider om en plan for å opprettholde sysselsetting og skape nye jobber samtidig som oljevirksomheten fases ut.

8. april 2021

Per Espen Stoknes